

աւելի համարձակ էին: Բայց կանխապէս այս հայացած գրքերը թէ արդեօք «Բնորոշիւն»ը (Ecloga), Լեւոն և Կոստանդին իսաւրացիներու, կամ Ասորա-Հռոմեակները ըլլան, ինչպէս Karst և ուրիշներ ենթադրեցին, առ այժմ կը պակսին մեզի վճռական փաստեր:

Այս համադրական պատկերէն ի յայտ կու գայ թէ ինչպէս Յուստինիանոսի իսկական Corpus Juris-ը, թէեւ Յունարաժին Հայաստանի մէջ պաշտօնապէս հրատարակուած, աւագ, ոչ մէկ հետք թողած է արժանաւոր այս կոչման՝ հայ մատենագրութեան մէջ իր գոյութեան շուրջ: Չենք համարձակիր հետք մը յայտարարել վերոյիշեալ երկու պատճառներէն՝ որ հաւանօրէն Յուստինիանոսէն շատ վերջ կատարուած թարգմանութիւն ըլլալու են: Մանաւանդ թէ և ոչ իսկ զբաղան աւանդակի մը կը հանդիպինք Չ դարու կէսին տեղի ունեցած այդ երեւելի բարեկարգութեան շուրջ: Յուստինիանոսի պէս մեծահռչակ կայսրը հիմնական Բարեկարգութիւնը մօցնէ և հայ մատենագրութիւնը խոր լուծեամբ անցնի... մինչ ընդհակառակն անդին Ասորա-Հռոմեական Օրինագիրք մը, կամ բիւզանդացած շրջանին քանի մը գրքերը իրենց սեփական կնիքը տեսանելիօրէն զրոյշած են:

Այսպիսի եղելութեան բացատրութիւնը պիտի ունենանք յետ նկատելու վերջին և կեդրոնական կէտը մեր այս հետազոտութեան, այսինքն է՝ ՅՈՒՍՏԻՆԵԱՆ ԲԱՐԵԿԱՐԳՈՒԹԵԱՆՅ ԵՒ ՅՈՅՆ - ՀՈՌՄԵԱԿԱՆ ԻՐԱՒԱԿԱՆ ՀԱՒԱՔԱԾՈՆԵՐՈՒ ԱԶԳԵՅՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅ ԻՐԱՒՈՒՆՔԻՆ ՎՐԱՅ:

(Շարունակելի)

Հ. ԿԱՐԱՊԵՏ ԱՄՍՏՈՒՆԻ

1. Վերել՝ էջ 187 կոչած յիշատակարանս ինքնին կը փաստէ թէ «Բնորոշիւն»ը կանուխ չէ Ն. Լամբրոնացիէն, ինքն իսկ է անոր թարգմանիչը: Նոյնքան ստոյգ է նաեւ այդ յիշատակարանի միտքը Ասորա-Հռոմեական եկե համար: Մեզի այնպէս թուեցաւ:

Ի ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Ահա լեռներն հայրենի
կարմիր արեւ են հագեր.
Այգն է Հայոց զարթօնքի
Որ մեզ կու տայ հըրաւէր:
Ազատութեան տենչով վառ
Ողջունենք նորն Հայաստան,
Ուր մեր հայերն տենդահար
Գէպ ի վերելք կ'ընթանան:

Ողջոյն քեզի նոր ոստան
Հին փառքերուն յարութիւն,
Նորապրօսակ Երեւան
Ըլլա՛ս Անի հոյանուն:

Ողջոյն ի սփիւռս հայրենի,
Անմահ ճակատիդ, Արարատ,
Խունկ և համբոյր սրտերէն
Էջմիածնին լուսակաթ:
Քու ծոցիդ մէջ ըլլայ թող
Մեր յոյսն ու մեր գերեզման,
Լուսաւորչի Աջն յաղթող
Մեր սրբութեանց պահապան:

ԱՇԽԱՏՈՒԹՅՈՒՆԸ

Յաւէտ վտահ քայլերով
Ինչպէս պահակ գիշերի,
Ամբոխներուն ցիր ու խուով
Կ'առաջնորդէ նոր ուղի:
Առանց իրեն կեանքն համայն
Գիշեր է խոր ու խաւար,
Մինչ իր թափով կենսական
Կ'ապրին ցեղերն անդադար:

Կը բացուի գերդ նոր աշխարհ
Անոր Լոյսով՝ պատմութիւնն,
Հին մարդկութիւնն ու հին դար
Կ'առնեն կրկին յարութիւն.
Ու գաղտնիքներն անհամար
Արարչագործ բընութեան
Իրմով յայտնի ու պայծառ՝
Հաճոյք, օգուտ մեզ կու տան:
Ինքնօգնութիւնն հրաշալի...

Անկարելին կարելի.
Լոյսն հեղեղով կը յորդի
Խաւարն անհետ կը ցնդի:

Թող ինչպէս լոյսն երկընքին
Ան սիրելի մեզ ըլլայ,
Կեանք, ըսփոփանք մեր անգին՝
Որուն երկիրքն է վրկայ:

Նիկոսիա ՆՈՒՊԱՐ ՄԱՅՍՈՒՆԵԱՆ

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՀԱԼԵՊԻ ՔԱՀԱՆԱՅԻՑ

Բ.

(Շար. տես «Բազմալէպ» 1934, էջ 440)

15. Տէր Մարգարէ ֆհնյ. Ձեյրուցի (1555-1640): — Տէր Մարգարէ քահանայ Ձեյրուցի ծնած է մօտաւորապէս 1555ի ժամանակները. հայրն է Տէր Մկրտիչ քահանայ և մայրը երէցկին Թուրվանտայ: 1580ին առաջին անգամ կը յիշուի Տէր Վահան քահանայ քաջ բարտաւար Ձեյրուցիէն: Նոյն տարին, համալուար Ձեյրուցիէն: Նոյն տարին, համալուար Տէր Վահան քահանայ ծննդավայրին՝ Ձեյրուցի բերդին մէջ կը գրէ Հալէպի Ձեյրուցաց Մատենադարանին թիւ 16 թղթայ Աւետարանը (Տես Հալէպի Ձեյրուցաց մեր Յուշակը էջ 47) ուր կը յիշատակէ Տէր Մարգարէն, իրր իր մերձաւոր ազգականը, որ է հօրեղբորորդին: Տէր Վահանի հայրը Աւետիք և Տէր Մարգարէի հայրը Տէր Մկրտիչ քահանայ. հարազատ եղբայրներ են: Պատկանած ըլլալով բարեհամբաւ և նահապետական մեծ ու փարթամ ընտանիքի մը, և քահանայի զաւակ, Տէր Մարգարէ պատանեկութեան տարիներուն զիւրութիւն ունեցած է ուսանելու ժամանակին լաւագոյն վարպետներուն քով և կանուխ հասակին մէջ ամուսնանալով նոյն քան բարեհամբաւ ընտանիքի մը շառաւիղ՝ Նարմեղիքի հետ:

Այս բարեգէպ ամուսնութենէն, Տէր Մարգարէ քահանայ և Նարմեղիք կ'ունենան Շմաւոն և Մկրտիչ անունով երկու մանչ զաւակներ և Մարիամ դուստր մը, որ վաղամեռ կ'ըլլայ: Կը վախճանի նոյնպէս Մկրտիչ, և տարիներ յետոյ նոր զաւակի մը հայր ըլլալով, զայն կ'անուանէ դարձեալ Մկրտիչ, յաւերժացնելու մտքով հօրը՝ Տէր Մկրտիչ քահանայի անունը:

Թէ՛ իր կամքովը և թէ՛ հօրը փափաքովը, ձեռնադրուած է քահանայ կամ Ծերուն և կամ Ղուկաս Արքեպիսկոպոսէն և ժամանակ մը ծառայած ծննդավայրին՝ Ձեյրուցի եկեղեցիներուն մէջ, և ի վերջոյ հաստատուած Հալէպ, ուր նոյն տարիներուն Ազարիա կաթողիկոս Ձուղայեցի և ապա Պետրոս կաթողիկոս կարկառեցի, մանաւանդ վերջինս, հասուցած էին բազմաթիւ աշակերտներ, վանական կառուրեալ զրութեամբ, հակառակ անոր որ, ինչպէս ըսած ենք այլուր, Հալէպ ոչ քաղաքին մէջ, ոչ ալ շրջականները, չունէր ոչ մի վանք, բայց կանոնաւոր վանքի բոլոր յարմարութիւններովը կը ներկայանար Ս. Քառասուն Մանկունք եկեղեցին, իր շուրջի կազմակերպեալ Դասատունովը, որուն համբաւը տարածուած էր բոլոր զաւկ իրիկիոյ և Հայաստանի մէջ, ուրկէ բազմաթիւ աշակերտներ Հալէպ կու գային, ժամանակի ուսումներն տեսնելու և լրացնելու մտօք վերագրեալ երկու աստուածաբան կաթողիկոսներուն մօտ:

Ազարիա Ձուղայեցի Սոյ կամ Հալէպի մէջ է որ պատրաստած էր Յովհաննէս Վրդ. Անթապիւնի, Յակոբ Վրդ. Ձեյրուցի, Մեսրոպ Վրդ. Տաթևացի և Մկրտիչ Վրդ. Խարբերդցի: Իսկ Պետրոս կաթողիկոս կարկառեցի զորով կը հասնին բազմաթիւ աշակերտներ, որոնցմէ տասը, աստուածաբանական և եկեղեցագիտական կանոնաւոր ընթացք տեսնելէ վերջ, կը ստանան մասնաւոր վարդապետութեան զաւագան, ինչպէս թումայ Վրդ. Կարապետ Վրդ. Երզնկացի և Խաչատուր Վրդ. Կար-

կառնեցի, քաջ երաժիշտ, որ և կը բարձրա-
նայ Հալէպի Առաջնորդական Աթոռին
վրայ, ուր ցոյց կու տայ նշանակելի գոր-
ծունէութիւն:

Տէր Մարգարէ քահանայ Զէյթունցի
վաղուց լսած էր Հալէպի Դասատան համ-
բար, և եկած էր հոս, քահանայ վիճա-
կով հետեւելու համար անոր կանոնաւոր
ընթացքին:

Տէր Մարգարէ քահանայ երկրորդ ան-
գամ մ'ալ կը յիշուի 1588ին Տէր Վա-
սիլ շուշտակ և իրեն հայրենակից Զէյ-
թունցի Եպիսկոպոսէն, երբ սա, նոյն տա-
րին Ֆոնուզի Ս. Կարապետ Վանքին մէջ
կը գրէր այժմ մեր Զեռագրաց մատենա-
դարանը գտնուող թիւ 135 թղթեայ ըն-
դարձակ և մեծադիր ճաշոցը, մահտեսի
թէրճիման Սարգիսի և կնոջը հանգուցեալ
Շնահաւորի նուիրատուութեամբ, որուն յի-
շատակարանին մէջ Տէր Վասիլ Եպսկ-
յարգանօք կը յիշատակէ «և զուսուցիչքն
իմ ԶՄԱՐԳԱՐԷ ՔԶՆՅՆ. և զՎԱՀԱՆ ՔԶՆՅՆ...»
(Տես մեր Հալէպի Մ. Յուցակը, էջ 232բ):

Տէր Մարգարէ քահանան երրորդ ան-
գամ մ'ալ յիշատակուած կը գտնենք
դարձեալ իր հօրեղբորորդի Տէր Վահան
քաջ քարտուղար քահանայէն, 1596ին:
Նոյն տարին, Տէր Վահան, դարձեալ Զէյ-
թունի մէջ կը գրէ Հալէպի Զեռագրաց
Մատենադարանի թիւ 10 թղթեայ աւե-
տարանը, որուն յիշատակագրութեանց մէջ
Տէր Վահան յիշելով մի առ մի իր ուսուցիչ-
ները, Ղուկաս Բարունապետ, Տէր Մարկոս
վարպետ քահանայ, Յովհաննէս և Կիրակոս քա-
հանաներ, կը յիշէ նաեւ Տէր Մարգարէն,
որուն հետ թերեւս տարեկից, բայց ամէն
պարագայի մէջ օգտուած է անոր հմտութե-
անէն, և ասիկա ոչ անշուշտ թաղային վար-
ժարանի մէջ, որ գոյութիւն չունէր, այլ ըն-
տանեկան միեւնոյն քաղցրիկ յարկին մէջ:

Այս յիշատակարանին մէջ, Տէր Մար-
գարէ քահանայի նախնիքներէն կը յիշուին
Կովարկիս և Տօնեայ, իբր իր մեծ ծնողը,
ինչպէս նաեւ Փաշու, Յովհաննէս, Կիրա-
կոս, Ալամ և Ճոհար, Յովհաննէս, Մու-
զալ, Մաւնուտ, Մարտիրոս եւն:

Կ'ենթադրեմ որ Տէր Մարգարէ քահա-
նայ Երուսաղէմ մեկնած է ուխտով, Հալէպ
հաստատուելէն յետոյ, ուր ամէն զիւրու-
թիւն ունէր, լաւագոյն և գաղափարակից
ընկերներու հետ երթալ տեսնելու Տնո-
րինական սուրբ վայրերը և ժամանակի
ընտրելագոյն դէմքերու ծանօթանալ Ս.
Տեղեաց մէջ: Այսպէս 1620էն յետոյ,
«սրբազան» «և բարէմիտ» Տէր Մարգարէ
քահանայ իր հալալ վաստակէն, և ի յիշատակ
իր ծնողաց, որոնք արդէն վախճանած են,
Ղազար սարկաւազին ձեռքով գրել կու
տայ, այժմ Հալէպի Զեռագրաց մատենա-
դարանը գտնուող թիւ 120 ԳԱՆՁԱՐԱՆԸ,
որուն «ցանկացեալ եղեւ բարէմիտ և սրբ-
բասէր Տէր Մարգարէ, և ետ գրել զսա
հոսփափաք և սիրատարփ հոգով, յիշա-
տակ իւրն և իւր կողակցուն, Նար Մե-
լիքին և իւր որդոցն Մկրտչին, և միւս
Մկրտչին, եւ զստերին իւրոյ Մարիամին,
որ մանկութեամբ փոխեցաւ առ Քրիս-
տոս...» (Տես մեր Հալէպի ցուցակը, էջ
206 ա):

Այս յիշատակարանին մէջ հանգուցեալ
Մկրտիչ, ամէն տեղ կը յիշատակուի հօրը
Տէր Մարգարէ քահանայի հետ անբաժան,
որմէ յայտնի կ'ըլլայ որ Մկրտիչ սիրե-
լին էր իր որդեկորոյս հօր:

Գանձարանս արժէքաւոր մատենան մ'է
և զարդարուած է բազմաթիւ մանրանկար-
ներով, բոլորն ալ գեղեցիկ, որոնց մէկ
մասը սակայն, աւաղ, յատկապէս կտրուած
և գոցուած է, և կտրուածներուն տեղը
նորը դրուած, բայց ոչ արժէքաւոր:

Տէր Մարգարէ քահանան չորրորդ ան-
գամ յիշատակուած կը գտնենք 1629ին,
միշտ Հալէպի մէջ, ուր իր անբաժանը և
օգտակար գործունէութեամբ, տիրացած է
արդէն ժողովրդի սրտին և ամէնքէն սի-
րուած ու յարգուած: Նոյն տարին «եռանդ-
նոտ սիրով տենչացեալ ՄԱՐԳԱՐԷ ՔԱՀԱ-
ՆԱՅՆ, արդեամբ ժողովրդեանն» իրեն հայ-
րենակից Տէր Ղազար քաջ ու պատուա-
կան քարտուղար քահանային գրել կու տայ
մեր Զեռագրաց մատենադարանի թիւ 54
թղթեայ գեղադիր աւետարանը «ի լրումն

աստուածասէր փափաքման իւրոյ (Տէր
Մարգարէի) և ազատամիտ կամաւը առա-
տացեալ ի ծախս պատշաճաւորս գեղա-
պանոյճ երանգօք ծաղկազարդեալ, շքե-
շղացոյց զսա ի վայելչութիւն տեսողացն...»
(Տես մեր Հալէպի ցուցակը, էջ 110 ա):

Յետագոյն ժամանակներու մէջ, Աւե-
տարանիս յիշատակարանին Տէր Մարգա-
րէի յատուկ տողը յատկապէս քերուած
և վրան աւելցուած է... Խորքերդցի մահ-
տեսի Տիւանչ... մեզի անձանթ պատ-
ճառներով:

Տէր Մարգարէ քահանայ Զէյթունցի
հինգերորդ անգամ մ'ալ կը յիշուի
1640ին, անշուշտ ծերութեան հասած շրջ-
անի մը մէջ: Թերեւս ծննդեամբ Զէյթուն-
ցի Հալէպարնակ երկու պատուական ա-
մուսիներ, մահտեսի Խաչեր և Հովսիմէ,
նոյն տարին Հալէպի մէջ Տէր Ղազար
քարտուղար Զէյթունցի քահանային գրել
կու տան մեր Զեռագրաց մատենադարանի
թիւ 34 թղթեայ աւետարանը, և զայն
կը նուիրեն Տէր Մարգարէ քահանային,
անկասկած իրենց տան խոստովանահօր,
անոր ծերութեան վերջին տարիներուն իբր
երախտագիտական ընծայ:

Տէր Մարգարէ քահանայ 17րդ դարու
առաջին քառորդին մէջ և մինչեւ 1640,
կը գրուէ նշանակելի զիրք մը, իր ուսում-
նական, վարչական և առաւելապէս հո-
գեւորական երբեակ կարողութիւններովը,
Զէյթունցի խումբ մը կարող և պատուա-
կան արդիւններով յաւէտ յիշատակելի
քահանայից և արքեպիսկոպոսաց մէջ, ար-
դարեւ Տէր Մարգարէ ունի առանձնայա-
տուկ զիրք և կարելի է անմիջապէս դասել
զինքը Տէր Վահան Զէյթունցի, Տէր Ղա-
զար Զէյթունցի և Տէր Վասիլ (ապա Ե-
պիսկոպոս) Զէյթունցի կարգին: Այս
խմաստուն և զարգացած քահանաները,
փափագելով անշուշտ Զէյթունէն շատ
աւելի կարեւոր, ազատ և քրիստոնեայ
կեդրոն մը հանդիսացող Հալէպի մէջ ար-
ժեցնել իրենց հոգեւորական և մտաւորա-
կան տաղանդն ու բնածին կարողութիւն-
ները, թերեւս միասնաբար եկած Հալէպ

հաստատուած են, և պէտք է խոստովա-
նել որ Հալէպի ծաղկեալ գաղութը, 1600-
ական թուականներուն, մեծապէս օգտուած
է հայրենասէր այս երեք քահանաներէն,
որոնք կատարած են նշանակելի գործեր
և մեծապէս նպաստած նոյն տարիներուն
Հալէպի մէջ գոյութիւն ունեցող Դասա-
տան, զայն ղեկով նախանձելի վիճակի
մէջ, գործակցութեամբ դարձեալ Զէյ-
թունցի Տէր Վասիլ քարտուղար Արքեպիս-
կոպոսին, որ միջոց մը վարած է նաեւ
նոյն դասատան վերատեսչութիւնը, նա-
խանձելի ձեռնհասութեամբ:

Դժբախտաբար աւելի տեղեկութիւններ
չունինք այս պատուական քահանայի մա-
սին. իր դամբարանն ալ չգտանք Ս. Բա-
ռասից եկեղեցւոյ մէջը կամ դուրսը, և
կամ Ազիզիէի ազգ. գերեզմանատան մէջ:
Իրեն գաղափարակից և հայրենակից Տ.
Վահան և Տ. Ղազար քահանաներու դամ-
բարաններն ալ չկան Հալէպի մէջ: Կարելի
է՞ ենթադրել որ Սանոսեց Տան անհե-
տանալէն յետոյ, Զէյթունցի այս երեք
քահանաները իրենց դերը լիովին կատա-
րած նկատելով Հալէպի մէջ, և չուզելով
աւելի պանդխտանալ Սիւրիոյ մեծ և ժիւռ-
րալի մայրաքաղաքին մէջ, զատ զատ կամ
միասնաբար, վերադարձած ըլլան Զէյթուն
վերստին տիրանալու համար իրենց հայ-
րենի ժառանգութեան:

16. Տէր Վարդան Քահանայ. — 1545ին
Հալէպի մէջ կը յիշուի հանգուցեալ Տէր
ՎԱՐԴԱՆ ՔԱՀԱՆԱՅ որուն գաւակը ՅՈՎ-
ՀԱՆՆԷՍ «սուտ անուն» ՍԱՐԿԱԻԱԳ, նոյն
տարին Հալէպի մէջ կը գրէ ԲՈՂՈՐԳԻՐ
թղթեայ Մաշտոց մը, որ այժմ կը մնայ
Երուսաղէմ Ս. Յակոբայ Զեռագրաց Մա-
տենադարանը և ունի 2322 թիւը: Տէր
Վարդանի երէցիկինն է Գուլիփաշա: Կը
ցաւինք որ ասոր մասին աւելի տեղեկու-
թիւն չունինք:

17. Տէր Կարապետ Քահանայ. —
1633ին Հալէպի մէջ կը յիշուի Եղեղիկա-
ցի Տէր Կարապետ Քահանայ. որ կը գրէ «Մեկ-

նութիւն Մատթէի», «Դաւիթ Անյաղթ»
և «Տօմար» մը, Կիլիկիոյ Կաթողիկոս Սե-
բաստացի Տէր Սիմէոնի օրով:

Տէր Կարապետ Քահանայ իր այս հա-
ւաքածուն կը հասցընէ մինչեւ 334 էջը,
հաւանականաբար կամ կը հիւանդանայ
և կամ կը վախճանի: Չեռագրին 325-35
վերջին էջերը կը գրէ Սեբաստացի Ներսէս
Վրդ. որ գրքին ստացողն է:

(Հ. Աճառեան, Յուցակ թաւրիզի, էջ
115 բ.):

18. Տէր Դաւիթ Քահանայ. — 1635ին
կը յիշուի Տէր Դաւիթ քահանայ, որ գրած
է ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ մը, որ կը բովանդակէ ա.
Բանք վասն որպիսութեան կենաց Սնա-
նիա Շիրակացւոյ. բ. Քերականութիւն,
Յաղագս խորհրդոց Սաղմոսի ի Դանիէլ
Մարգարէէ:

Այս ժողովածուն որ յիշատակարան
չունի, ներկայիս կը գտնուի Էջմիածին,
կրելով 557 թիւը (Կարինեան մայր Յու-
ցակ, 1863, էջ 37): Չեռագրիս մէջ կը
պակսի «Լուծմունք Եւագրեայ» մասը:

19. Տէր Ստեփանոս Քահանայ. —
1655ին կը յիշուի Տէր Ստեփանոս գրիչ
քահանայ, որ մեր ձեռագրաց մատենա-
դարանի թիւ 13 Աւետարանը գրած է նոյն
տարին, հաւանաբար Հալէպի մէջ, խա-
չատուրի և իր կնոջ Նուրիխանի խնդրան-
քով: Աւետարանս ունի 277 թերթ, 554

էջերով. 11 × 8, 9 × 3, 4 հրդ. մե-
ծութեամբ, երկսին, 21 տողնոց էջերով:
Նիւթն է լաւ յղկուած բամբակեայ մա-
քուր թուղթ. կազմը կաշեպատ, երկու
կողմով արծաթապատ: Յառաջամասը Մա-
նուկ Յիսուս, Տիրամօր գրկին մէջ, ուռու-
ցիկ, ոսկեղբուռագ, դեղնորակ: Տիրամօր
ոտքին տակ մահիկ, աջ ձեռքին մէջ եռա-
տերեւ բարունակ: Կողքին կռնակը խա-
չելութիւն, երկու կողմը երկու լացող կի-
ներ, դեղնորակ: Կազմը ունի կաշեպատ
թիկունք և լանջք: Մագաղաթեայ պահ-
պանակըս երկուական թերթ, թէ՛ սկիզբը
և թէ՛ վերջը, բոլորն ալ Աւետարանի հա-
տուածներ. յառաջամասինը անվթար,
վերջամասինը դեղնորակ, անփնաս, բայց
անուշադրութեամբ թերթերը շրջուած:
Չեռագրիս լաւ պահուած է, ընդհանրա-
պէս գունաթափ: Դատարկ թուղթ՝ թերթ
մը միայն: Ունի չորս խորան և առհա-
սարակ միջակ զարդանկարչութիւն: (Տեա
Հալէպի ձեռագրաց մեր ցուցակը, էջ
41 բ.):

20. Տէր Յովհաննէս Քանյ. Հռովմայի. —
1637ին կը յիշուի Հռովմայի Աֆէնտի
օղլու Տէր Յովհաննէս Քահանայ, որ Տէր
Աստուածատուր Քանյ. Ուրֆացիի գրել
կու տայ իր անձին համար, երբեմն Գա-
ղատիոյ ձեռագրաց մատենադարանի սեպ-
հականութիւնը եղող թիւ 261 պարզա-
տումարը:

Հալէպ

ԱՐՏԱՒԱԶԻ ԱՐՔԵՊՍ.

Կարեւոր ուղղելիներ «ԲԱԶՄԱՎԷՊ»-ի Մարտ-Ապրիլ րոշին մէջ (1935)

(«Ս. Ղազարոս վանքիկն ապրիլեգործ...» յօդուածին մէջ)

էջ 75, սին բ, տող 7, տնակ ուղղելի՝ տռնկ կամ սրբազան ծառ (սասանեան արուեստին մէջ): —
էջ 76, ա, տող 16, 22 և 77, ա-բ, 43-40 քռահար, ուղղելի՝ գուհար: — էջ 76, ա, տող 43
Սնահիտ, ուղղելի՝ Revue de l'Art (Քրանս. հանդէս): — էջ 76, ա, 44 Code... Artistique,
ուղղելի՝ Bode... Asiatique: — էջ 77, ա, 24-25 զանգրաբարդ պատուառ, ուղղելի՝ երիզ: —
էջ 77, ա 44-45 յայտնապէս օրինակներոշ, ուղղելի՝ յայտնի է թէ ընդօրինակութեան
մը առջեւ կը գտնուինք: — էջ 77, բ, 14 Rassagh, ուղղելի՝ (Kassagh) Քասաղ: — էջ 78,
թ. 3-4 պատկերները օյեա-ի նմոյշներ են. զանց եղած է ծաղիկներով կողովը:

(«Լռոյթեան մէջ» քերթուածին մէջ)

էջ 89, տող 29, պիտ' յառնէին, ուղղելի՝ պիտ' յառնին: — էջ 89, տող 32, ներուած ուղղելի՝
նետուած:

ՄԵՐՈՒԺԱՆ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

(Շար. տես «Բազմավէպ» 1935, էջ 79)

Թ.

Պարսամեան այդ հատորէն վերջը, խրա-
խուսուած ֆրանսացի մեծարժէք քերթող-
ներէն, կը հրատարակէ իր միւս պօէման՝
«L'Homme et la Femme».

Պարսամեան իր այս ֆրանսերէն քեր-
թուածներով օտարներուն շուտով յայտ-
նեց իր քնարին արժանիքը. ան այլեւս կը
հեռանայ արեւելեան քնարերգութենէն,
յայտնապէս կ'ուզէ ներշնչուած մնալ ա-
րեւմտեան վարպետներէն, ինչ որ կը հաս-
տատէ Louis Payen, թէ Մերուժան Պար-
սամեան «est, en effet, plus nourri
intellectuellement par notre Occi-
dent que par son Orient», և կ'ըսէ
նոյն քննադատը թէ՛ Պարսամեանի քեր-
թուածներուն սարսուռները, հոգեխռով
դառնութիւնները մենք սովորաբար չենք
գտներ Արեւելեան քնարերգութեան մէջ:

Ասոր հակառակ Abel Farges կ'ըսէ
«La Muse Française»-ի մէջ թէ՛ Պար-
սամեան ծնած է արեւելեան երկնքի տակ
և իր գրքին մէջ «l'on retrouve l'éclat
et les parfums violents de son
pays»: Ուրիշ մը, «Intransigent»-ի
մէջ գովելով Պարսամեանի քերթողական
կարողութիւնը, կը գնահատէ անոր մէջ
«une sensibilité réelle, une poésie
profonde, mais assez peu orientale,
une pudeur d'expression souvent
remarquable». Մինչդեռ «La Revue
des Poètes» ասոր հակառակը Մերու-
ժանի այս տաղաչափուած արձակ բանաս-
տեղծութիւնը կը գնահատէ իրրեւ «une
poésie brûlante et fleurie d'Orient...
la précision lumineuse de la beauté
hellénique et la douceur du chant
verlainien»:

Ուրիշ հանդէսի մը մէջ Jean Martory
զմայլած կը խօսի Մերուժանի նոյն հա-
տորին վրայ, որուն քերթուածները կ'ըսէ.
«nous laissent rêveurs devant un
texte de Hafiz au de Firdoussi».

Մերուժան «Le feu assouvi» վերջին
հատորին մէջ նոր երգ չունի. հինն է՝ նոր
գիւտերով, նոր եղանակներով: Իր աղուոր
քերթուածներէն է «Scruples». հոն բա-
նաստեղծը անողոր է իր դաւաճաններուն
դէմ. ինչպէս կը տեսնուի «Revanche»-ին
մէջ:

Արդ լսենք շիրմէն եկած ողբերգը. եր-
գողն է «Le Tombeau». խորունկ է
վիհը քերթողին հոգւոյն, ուր մուսաները
յաջորդաբար կը նետեն իրենց շուշաննե-
րուն զարուհները և իրենց վարդերուն ա-
մառը: Խորունկ է վիհը քերթողին հոգւոյն,
ուր մուսաները կը նետեն մանիշակները
իրենց յուսահատութեան: Բանաստեղծին
հոգիին վիհը խորունկ է և մեծ, և մու-
սաները գոյն վարդ և ձերմակ հագած,
կ'անցնին անկէ, ու հոն կը նետեն և զայն
կը լեցնեն երկրիս ամբողջ ծաղիկներով
ու Մերուժանի հոգին կ'ըլլայ աշխարհին
համար ծաղիկներու գերեզման:

Շատ սրտաշարժ, շատ սրտագրաւ է
«La Voix des Morts» քերթուածը,
որքան սիրտ յուզող ողբի մրմունջն է որ
քերթողը իր ծնողաց շիրմին առջեւ կ'ող-
բերգէ թէ՛ իր այրած բոլոր խոնկը ան-
կարող է ջերմացնելու բարի հայրը՝ որ
զոդողուն տարածուած է հողին տակ:

Քերթուածներուն այս հատորը տաւիղն
է փայփայաքններուն որ կը վերջանայ տըր-
տում մեղեդիներ ծորելով:

Պարսամեանի այս հատորէն զարձեալ